

Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi

Araştırma Makalesi

Orman Ekonomisi Alanındaki Lisansüstü Tez Özetlerinin Sözbilimsel Hareket Çözümlemesi¹

 İdris DURUSOY^{a,*}, Fatmana DAĞ^b

^a Orman Mühendisliği Bölümü, Orman Fakültesi, Düzce Üniversitesi, Düzce, TÜRKİYE

^b Orman Mühendisliği Bölümü, Orman Fakültesi, Düzce Üniversitesi, Düzce, TÜRKİYE

* Sorumlu yazarın e-posta adresi: idrisdurusoy@duzce.edu.tr

DOI : 10.29130/dubited.577313

ÖZET

Özet, okuyucunun tam metne ilgi duyup duymadığına karar verdiği araştırma bölümü olduğu için özenle hazırlanmalıdır. Türkiye’de araştırma makalesi ve tez özetlerinin sözbilimsel çözümlemesine ilişkin bazı çalışmalar bulunmasına karşın, ormancılık alanında bu tür bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, orman ekonomisi alanında yapılmış yüksek lisans ve doktora tez özetlerinin, zaman ve tez türü etkilerini de dikkate alarak sözbilimsel hareket çözümlemesini yapmayı amaçlamıştır. 1987-2018 yılları arasında yapılan 197 adet tez özeti incelenmiştir. Özet metinleri beşli hareket modeline göre kodlanmıştır. Çalışmada, yazarların özetlerde en çok amaç (A), yöntem (Y) ve sonuçlar (S) hareketlerine yer verdiği, tezlerin yarısında tartışma ve giriş hareketinin yer bulmadığı belirlenmiştir. Metin büyüklüğü bakımından özet içindeki ağırlığı en fazla olan hareket sonuçlar, en az olan ise tartışma olmuştur. Tezlerde en fazla bir arada bulunan hareketler amaç, yöntem ve sonuçlar iken, A-Y-S düzeni de en fazla görülen hareket düzeni olmuştur. Sonuçlar, araştırma/tez yazımı üzerine bir dersin enstitülerde özellikle yüksek lisans öğrencilerine okutulmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Tez yazım rehberinde tez özetinde hangi bilgilere yer verilmesi gerektiği, sözbilimsel hareket temelli olarak ayrıntılı verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Hareket analizi, Orman ekonomisi, Tez özetleri

A Rhetorical Move Analysis of Graduate Thesis Abstracts in Field of Forest Economics

ABSTRACT

Abstracts must be carefully constructed since they lead readers to take up the full text of research. In Turkey, there have been some investigations on the rhetorical move analysis of the research article and thesis abstracts. Yet no study has dealt with the move analysis of forestry research. This study intended to make rhetorical move analysis of master and PhD thesis abstracts considering the effects of time and thesis type. The paper explored 197 thesis

¹ Bu çalışma, birinci yazarın danışmanlığında, ikinci yazar tarafından yürütülen yüksek lisans tez çalışması kapsamında gerçekleştirilmiştir.

abstracts between 1987 and 2018. Text of thesis abstracts were coded by five-move model. The most frequent moves were purpose (P), methods (M) and results (R) while half of the theses omitted the introduction and discussion moves. In terms of allocated text space, results had the biggest share whereas discussion had the smallest share. The most frequent co-occurring moves were purpose, methods and product, while P-M-R was the most common move sequence. Results revealed the need for graduate institutes to offer a course on research/thesis writing especially for master students. Writing guide for thesis should clearly indicate the required information for abstracts based on the rhetorical moves.

Keywords: Move analysis, Forest economics, Thesis abstracts

I. GİRİŞ

Bilimsel araştırmaların metin yapılarının incelenmesi dilbilim alanının güncel çalışma saharlarından birisidir. Bu sahada yapılan çalışmaların genellikle metinlerin sözbilimsel yapılarını ortaya koymaya odaklandığı görülmektedir. Bu yapıları incelemede, alanın öncülerinden olan Swales [1] tarafından önerilen hareket çözümlemesi sıklıkla kullanılmaktadır. Hareket (move), dilbilimsel özellikleriyle tekdüze yönelime kavuşan ve söyleminin içeriğini yansıtan metin birimi olarak tanımlanmaktadır [2]. Swales [3] hareketi işlevselliğine vurgu yaparak, özel bir iletişim işlevi olan söylemsel birim olarak tanımlar. Ayrıca, kendi anlam ve işlevi olan metin birimi [4], tüm metin tutarlılığına katkı sağlayan işlevsel birim [5], yazarın amacıyla ilintili anlamsal metin birimi [6] gibi farklı tanımlamalar yapılmaktadır.

Araştırma metinlerinin farklı bölümlerinin hareket çözümlemesi yapılabilmekte veya tüm metin incelenebilmektedir. Ancak önceki çalışmaların genellikle sadece bir bölüme, örneğin özet [6]–[8], giriş [9], yöntem [10], [11], bulgular ve tartışma [12]–[15], sonuçlar [16] veya teşekkür [17], [18] gibi kısımlara odaklandığı görülmektedir.

Araştırma özetlerinin sözbilimsel hareket çözümlemesi bir taraftan özetlerde sunulan bilgilerin incelenmesini sağlarken, öte yandan farklı zaman aralıklarında özetlerin biçimsel değişimini ortaya koyabilir [19]. Hareket çözümlemesi çalışmaları genel olarak; önem düzeyi, büyüklük, düzen ve sözcük özellikleri olmak üzere dört sınıfta toplanabilir. Hareketin önem düzeyi veya gereklilik düzeyi üzerine çalışmalarda, örneğin özet metinlerinin ne kadarında yöntem hareketine yer verildiğine bakılmakta, büyüklük üzerine çalışmalarda ise hareketteki sözcük sayısı incelenmektedir. Hareketin düzeni çalışmaları hareketlerin hangi sıralamayla verildiğine odaklanırken, sözcük özelliklerini inceleyen çalışmalarda ise dilbilgisi, kullanılan sözcükler, zaman, kipler gibi boyutlar incelenmektedir [8].

Araştırmalarda özet birçok işlev üstlenmektedir. Özet araştırmanın genelini yansıttasının yanı sıra, özünün de kısa bir sunumunu yapar. Özeti okuyanlar araştırma hakkında genel bir kaniya sahip olurlar. Bir araştırmanın ilk dikkat çeken kısmı başlık olmakta, başlıktan sonra okuyucunun baktığı kısım ise özet olmaktadır. Bu yönüyle özet, okuyucunun tam metne ilgi duyup duymadığına karar verdiği araştırma bölümüdür [20]. Başarısız bir özet yazımı, sözgelimi özette uygun veya önemli olmayan bilgilere yer verilmesi araştırmanın okunmamasına neden olabilecektir.

Ayrıca, bilimsel dergilerde makale kabulü için ilk değerlendirmenin yapıldığı bölüm özet olduğu için, makalenin yayımlanması için başarılı bir özet yazımı hayati önemdedir. Benzer şekilde, kongre, sempozyum vb. etkinliklerde çok sayıda bildiri kabul almak için yarışmakta, bu yarışta iyi yazılmış bir özet ile öne geçme fırsatı yakalanılabilmektedir. Akademik dergilerin neredeyse tamamı özet bölümünü şart koşmakta, hatta son yıllarda “vurgular” adında sonuçların kısa 3-5 maddelik tümceler halinde yazılmasını da istemektedir.

Türkiye’de araştırma makalesi ve tez metinlerinin sözbilimsel çözümlenmesine ilişkin birtakım çalışmalar bulunmasına karşılık, ormancılık alanında bu tür bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de orman ekonomisi alanında 1987-2018 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin özetlerinde sunulan bilgileri, sözbilimsel hareket çözümlenmesiyle araştırmaktır. Hareket çözümlenmesi kapsamında, hareketlerin özetlerde bulunma sıklığına göre incelemeler yapılarak, hareketlerin büyüklüğü/ağırlığı, birlikte bulunma durumları, sıralamaları belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada, özetlerde sunulan bilgilerin zamansal değişimi ortaya konularak, tez türü olarak yüksek lisans ve doktora mukayesesi de yapılmıştır.

II. MALZEME VE YÖNTEM

Araştırmada incelemeye esas tezlere Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’nden ulaşılmıştır. Tez merkezinin ayrıntılı tarama kısmında konu girdisinde ormancılık ve orman mühendisliği aramasıyla yapılmış tezler listesi elde edilmiştir. Bu tarama sonucunda elde edilen tezlerden erişim izni olanlara ve özeti mevcut olanlara ait bilgiler derlenerek, orman mühendisliği bölümünün anabilim dallarına göre tasnif edilmiştir. Bu tasnifte tez danışmanının, birden fazla danışman olması durumunda ilk sıradaki danışmanın kadrosunun bulunduğu bilim dalı temel alınmıştır. Bu ayrımların yapılmasında YÖK Akademik Arama ağ sayfası verilerinden yararlanılmıştır. Nihayetinde, orman ekonomisi anabilim dalında yapılmış 159 yüksek lisans ve 38 doktora olmak üzere toplam 197 adet lisansüstü tez özeti, çalışmanın külliyatını teşkil etmiştir.

Tablo 1. Araştırma yazılarının özet bölümlerine ait yapılar [20]

<i>Hareket 1: Giriş</i>	
Adım 1	Konunun önem ve önceliğinin vurgulanması
Adım 2	Konunun genelleştirilmesi
Adım 3	Terimler, objeler veya süreçlerin tanıtılması
Adım 4	Alanyazındaki bilgi boşluğunun belirlenmesi
<i>Hareket 2 : Amaç</i>	
Adım 1	Doğrudan araştırma amacının belirtilmesi
<i>Hareket 3: Yöntem</i>	
Adım 1	Katılımcıların belirtilmesi
Adım 2	Araç ve ekipmanların sunulması
Adım 3	Süreçlerin ve koşulların tanıtılması
<i>Hareket 4: Ürün</i>	
Adım 1	Ortaya konan ürünün temel özelliklerinin tanıtılması
<i>Hareket 5: Sonuç</i>	
Adım 1	Bulgulardan sonuçların çıkarılması
Adım 2	Çalışmanın katkısının değerlendirilmesi
Adım 3	Önerilerin yapılması

Hyland [20] tarafından bilimsel yazıların özet bölümlerinin sözbilimsel çözümlemesi için 5 hareketten oluşan bir model önerilmektedir. Bu modeldeki hareketler; giriş, amaç, yöntem, ürün ve sonuç olmaktadır. Bu hareketlere ilişkin adımlar Tablo 1’de verilmiştir. Giriş hareketi, okuyucunun araştırmaya ilgisinin çekilmeye çalışıldığı sonraki bölümlere hazırlık görevi üstlenir. Amaç hareketi, araştırmacının niyetini göstermeye çalışır. Yöntem hareketi, araştırmada ne yapıldığını ve bunların nasıl yapıldığını gösterir. Ürün hareketi, araştırmacının temel sonuç ve bulgularını içerir. Son hareket olan sonuç ise sonuçların yorumlandığı ve çıkarımların yapıldığı yerdir.

Pho [21] tarafından araştırma özetlerinin çözümlemesi için önerilen modelde ise; araştırmacının konumlandırılması, sunulması, yöntemin tanıtılması, bulguların özetlenmesi ve sonuçların tartışılması olmak üzere yine beş harekete yer verilmiştir. Can vd. [8] bu modelde hareketlerin isimlendirilmesi ve sonuçların tartışılması içeriğini iki kısma ayırarak uyarlama yapmıştır. Hareketlere dair işlevlere ve kodlama için cevaplanacak sorulara yer verilen bu uyarlanmış model Tablo 2’de verilmiştir. Bu çalışmada Tablo 2’deki uyarlanmış hareket adları, yani giriş, amaç, yöntem, sonuçlar ve tartışma hareketleri kullanılmış olup, çözümleme tablolarında ilk harfleriyle temsil edilmişlerdir.

Tablo 2. Özet çözümlemesi için kullanılan model [8], [21]

<i>Hareket</i>	<i>İşlev/tanım</i>	<i>Cevaplanan soru</i>	<i>Hareket adı</i>
Araştırmacının konumlandırılması	Araştırma için zemini hazırlama	Alanda neler biliniyor?	Giriş
Araştırmayı sunma	Amaç, araştırma soruları ve hipotezlerini belirtme	Çalışma ne hakkında?	Amaç
Yöntemi tanımlama	Malzemeler, denekler, değişkenler, süreçler vb. tanıtma	Çalışma nasıl yapıldı?	Yöntem
Bulguları özetleme	Ana bulguları raporlama	Araştırmacı neler buldu?	Sonuçlar
Sonuçları tartışma	Sonuçları/bulguları yorumlama ve/veya önerilerde bulunma	Sonuçlar ne anlama geliyor?	Tartışma

Çalışmada bilgisayar destekli içerik çözümlemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Çözümleme için MAXQDA yazılımı kullanılmıştır. İçerik çözümlemesi çalışmalarının güvenilirliği büyük oranda kodlama işlemine dayanmaktadır. Bu nedenle farklı kodlayıcılar arasındaki uyum düzeyi güvenilirlik göstergesi olarak kullanılmaktadır. Farklı kodlayıcıların aynı metin bölümünü aynı harekette kodlaması, bu uyumun varlığını gösterir. Uyum düzeyini artırma ve güvenilirliği sağlamak için kodlamada kullanılacak rehber hazırlanmıştır. Bu rehber tezlerin özet metinlerinin hareket ve adımlarından yararlanılarak oluşturulmuştur.

III. BULGULAR VE TARTIŞMA

Orman ekonomisi bilim dalında yapılmış lisansüstü tez özetleri yaklaşık onar yıllık zaman dilimlerine ayrılarak (1987-1998, 1999-2008 ve 2009-2018), çözümlemelerin zamansal değişimleri de değerlendirilmiştir. Çalışmada incelenen tezlerin, %9,6’sı (n=19) 1987-1998 yıllarında, %34’ü (n=67) 1999-2008 yıllarında ve %56,3’ü de (n=111) 2009-2018 yıllarında yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi²

² Araştırmada incelenen tezlerin yürütüldüğü Orman Fakültesi, 2018 yılında İstanbul Üniversitesi’nden ayrılmış ve yeni kurulan İstanbul Üniversitesi–Cerrahpaşa çatısı altında faaliyet göstermektedir.

(n=46), Süleyman Demirel Üniversitesi (n=45) ve Karadeniz Teknik Üniversitesi (n=34) incelenen tezlerin büyük bir kısmının (%63,5) yürütüldüğü kurumlardır. Tezlerden 2 adedi İngilizce diğerleri Türkçe yazılmıştır. Tez danışmanlarından en fazla sıklıkta yer alan ilk üçü, Ahmet Tolunay (n=29), Özden Görücü (n=20) ve Uçkun Geray (n=18)'dir. Tezlerin 101 adeti profesör, 59 adeti doçent ve 37 adeti de doktor öğretim üyesi unvanlı öğretim üyeleri tarafından yönetilmiştir.

Özetlerde hareketlerin ne oranda yer aldığına bağlı olarak, ilgili alan için hangi hareketlerin geleneksel/alışlagelmiş ve seçimlik olduğuna dair ayırım yaparken Kanoksilapatham [22] tarafından önerilen %60'lık oran kullanılmıştır. Bu durumda bir hareket özetler içerisinde %60 ve daha fazla oranda yer alıyorsa alışlagelmiş hareket, daha az oranda görülüyorsa seçimlik hareket olarak kabul edilmektedir. Özete ilişkin hareketlerin tezlerde yer alma sıklığı ve yüzdesi zaman dilimleri itibariyle ve topluca Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3'e göre özete dair hareketlerden giriş, incelenen özetlerin yarısında (%51,27); tartışma ise tezlerin yarıya yakınında (%45,69) görülmektedir. Buna karşılık, sonuçlar ve amaç hareketleri özetlerin tamamına yakınında (%92,89; %91,37); yöntem ise genelinde (%82,23) yer almaktadır. Bu bulgulara göre, incelenen tezlerde amaç, yöntem ve sonuçlar hareketleri alışlagelmiş hareketler olmakta, giriş ve tartışma ise seçimlik hareketler olmaktadır. Bu bulgular alanyazındaki çoğu çalışmanın bulgusuyla uyum göstermektedir. Zand-Moghadam ve Meihami [23] 300 tez özetinde yaptıkları çalışmada, alışlagelmiş hareketler olarak amaç, yöntem ve sonuçları bulmuşlardır. Al-Zubaidi [24] de tez özetlerinde amaç, yöntem ve sonuçlar hareketlerini alışlagelmiş hareketler olarak tespit etmiştir.

Hareketlerin farklı zaman dilimlerindeki alışlagelmiş-seçimlik ayırımı da benzerdir. Tüm zamanlarda giriş ve tartışma seçimlik hareket iken, diğer hareketler alışlagelmiş hareketlerdir. Farklı zamanlarda en sık görülen hareketler farklılaşmaktadır. 1987-1998 ile 2009-2018 yıllarında sonuçlar (%94,74; %95,5), 1999-2008 yıllarında ise amaç (%91,04) en sık görülen harekettir.

Tablo 3. Zaman dilimlerine göre hareketlerin bulunma sıklığı ve yüzdesi

Hareket türü	1987-1998		1999-2008		2009-2018		Toplam	
	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde
Giriş	9	47,37*	32	47,76*	60	54,05*	101	51,27*
Amaç	16	84,21	61	91,04	103	92,79	180	91,37
Yöntem	15	78,95	50	74,63	97	87,39	162	82,23
Sonuçlar	18	94,74	59	88,06	106	95,5	183	92,89
Tartışma	7	36,84*	34	50,75*	49	44,14*	90	45,69*
Toplam	19	100	67	100	111	100	197	100

*Seçimlik hareket

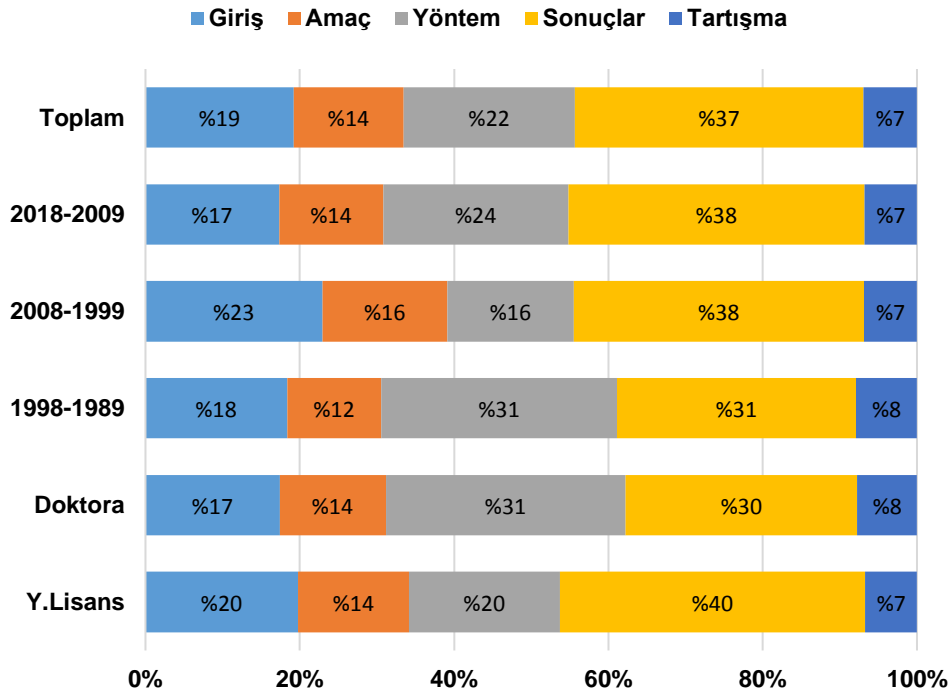
Özete dair hareketlerin yüksek lisans ve doktora tez özetlerinde yer alma sıklığı ve yüzdesi Tablo 4'te verilmektedir. Bu verilere göre, tezlerin tümünde olduğu gibi giriş ve tartışma hareketleri seçimlik iken diğer hareketler alışlagelmiş hareket olmaktadır. Doktora tez özetlerinde tüm hareketlerin görülme yüzdesi yüksek lisans tezlerinden daha yüksektir. Bu durum, doktora tez yazarlarının çok daha uzun süre araştırma faaliyetlerinde bulunması ve araştırma yazımında daha tecrübeli olmalarından kaynaklanabilir. Doktora tez özetlerinin tamamında amaç hareketi yer almakta, neredeyse tamamında da sonuçlar (%97,37) ve yöntem (%92,11) hareketi yer almaktadır.

Tablo 4. Tez türlerine göre hareketlerin bulunma sıklığı ve yüzdesi

Hareket türü	Yüksek Lisans		Doktora	
	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde
Giriş	80	50,31*	21	55,26*
Amaç	142	89,31	38	100
Yöntem	127	79,87	35	92,11
Sonuçlar	146	91,82	37	97,37
Tartışma	69	43,4*	21	55,26*
Toplam	159	100	38	100

*Seçimlik hareket

Özet metninde farklı hareketlerin büyüklüğü veya uzunluğu toplam metin içerisindeki ağırlığının belirlenmesi için kullanılabilir. Bir harekete ayrılan metnin göreceli büyüklüğü, o hareketin önem düzeyinin başka bir nicel ölçüsü olarak kabul edilmektedir [7]. Hareket büyüklüğünü hesaplamak için sözcük sayısı veya kod sayısı kullanılabilir. Bu çalışmada hareket büyüklüğü, ilgili hareket için kodlanan metnin karakter sayısı esas alınarak hesaplanmıştır. Şekil 1 farklı hareketlerin büyüklüğünü, farklı zaman dilimleri ve tez türleri için oransal olarak göstermektedir.

Şekil 1. Kodlanmış metinler içerisinde hareketlerin oranları³

Tüm tez özetlerinde, en fazla yer verilen hareket sonuçlar olup, onu sırasıyla yöntem, giriş, amaç ve tartışma izlemektedir. Alayazında tez özetlerinde sözcük sayısı temelli hareket ağırlığının incelendiği bir çalışmada [25], en fazla ağırlığa sahip olan hareket sonuçlar iken onu sırasıyla giriş ve yöntem izlemiştir. Özetlerin yaklaşık yarısında yer alan giriş hareketine, özetlerin neredeyse tamamına yakınında yer alan amaç hareketine kıyasla hacimsel olarak daha fazla yer verilmiş olması dikkat çekmektedir.

³ Yuvarlamalar nedeniyle toplamlar % 100 olmayabilir.

Bu noktada dikkat çeken bir bulgu da, incelenen tez özetlerinin %16'sında (n=31) tez başlığına ve/veya tezin yapıldığı üniversite, enstitü, anabilim dalı bilgilerine yer verilmiş olmasıdır. Yüksek lisans tez özetlerinde en fazla hacme sahip hareket sonuçlar iken, doktora tezlerinde yöntem en fazla yer bulan harekettir. Bu durum doktora tezlerinin daha kapsamlı ve detaylı yöntem kurgusuna sahip olmasıyla ilişkilendirilebilir. Doktora tezlerinde yöntem ve sonuçlar neredeyse eşit düzeyde ağırlığa sahiptir. Zaman dilimleri açısından bakıldığında en belirgin bulgu, yöntem hareketinin ağırlığının günümüze yaklaştıkça azalması olmaktadır. Ağırlığı en az değişkenlik gösteren hareket ise tartışmadır.

Tablo 5. Tez türlerine göre hareketlerin birlikte bulunma durumları

Tüm Tezler				Yüksek Lisans				Doktora					
G	A	Y	S	T	Sıklık	Yüzde	G	A	Y	S	T	Sıklık	Yüzde
					48	24,37						14	36,84
					36	18,27						10	26,32
					32	16,24						6	15,79
					31	15,74						5	13,16
					6	3,05						1	2,63

G: Giriş; A:Amaç; Y:Yöntem; S:Sonuçlar; T:Tartışma.

İncelenen tez özetlerinde yer alan hareketlerin sıralamaları dikkate alınmaksızın birlikte bulunma durumları tez türlerine göre Tablo 5'te verilmektedir. Buna göre incelenen tüm tezlerde en fazla bir arada yer alan hareketler amaç, yöntem ve sonuçlar olmuştur. İkinci olarak, giriş, amaç, yöntem, sonuçlar ve tartışma hareketleri bir arada yer almıştır. Yüksek lisans tez özetlerinde en fazla birlikte yer alan hareketler amaç, yöntem ve sonuçlar olurken, doktora durum değişmiş, en yüksek oranda giriş, amaç, yöntem, sonuçlar ve tartışma hareketleri birlikte özette yer almıştır. Beklentilerle uyumlu bu bulgu, doktora öğrencilerinin daha tecrübeli olmaları ile açıklanabilir [20]. Farklı zaman dilimlerinin tümünde amaç, yöntem ve sonuçlar hareketleri özette birlikte yer almıştır. Tablo 6 yıllara göre hareketlerin birlikte bulunma durumlarını göstermektedir.

Tablo 6. Yıllara göre hareketlerin birlikte bulunma durumları

1989-1998				1999-2008				2009-2018					
G	A	Y	S	T	Sıklık	Yüzde	G	A	Y	S	T	Sıklık	Yüzde
					5	26,32						16	23,88
					4	21,05						23	20,72
					4	21,05						22	19,82
					1	5,26						16	14,41
					1	5,26						4	3,60

G: Giriş; A:Amaç; Y:Yöntem; S:Sonuçlar; T:Tartışma.

Özetlerdeki hareketlerin düzeni, yani hangi hareketlerin hangisinden daha sonra geldiğini yani sıralamasını ifade etmektedir. Tam doğrusal bir hareket düzenine sahip özette, beş hareketin tamamına yer verilmesi ve sıralamasının da Giriş (G)-Amaç (A)-Yöntem (Y)-Sonuçlar (S)-Tartışma (T) şeklinde olması beklenmektedir. İncelenen tez özetleri içerisinde tam doğrusal hareket düzenine sahip olanların payı %14,72 (n=29)'dir. Bu oran Can vd. [8] tarafından bulunandan (%18) daha düşüktür. Bu durum, tez özetlerinin araştırma makalesi özetleri arasındaki farklılıktan kaynaklanabilir. Beklenildiği gibi,

doktora tez özetlerinde tam doğrusal hareket düzenine sahip olanların oranı (%26,32), yüksek lisans tez özetlerinininkinden (%14,72) daha fazladır. Zaman dilimleri içerisinde en yüksek oranda tam doğrusal hareket düzenine sahip olanı 2009-2018 olurken, 1989-1998 aralığında hiçbir özet bu düzene sahip değildir. Bu durum, Hyland [20] tarafından 2000 yılında önerilen beşli hareket düzeninin son yıllarda giderek yaygınlaşmaya başladığını göstermektedir.

Beklenen sıralamada hareketlere yer verilmesine karşın bazı hareketlerin eksik olduğu özetlerin hareket düzeni yarı doğrusal olarak adlandırılmaktadır [8]. Tez özetlerinde toplam 14 farklı yarı doğrusal hareket düzenine rastlanmıştır. Bu özetler içinde en yüksek oranda görülen A-Y-S düzeni iken, onu A-Y-S-T ve G-A-Y-S düzenleri izlemektedir. İlginç şekilde sadece tek harekete sahip 4 adet özet de bulunmakta, bunların yarısı amaç diğerleri de giriş hareketinden oluşmaktadır. Tez özetlerinde, beklenen hareket sıralamasının değiştiği yani doğrusal olmayan hareket düzeni de bulunmaktadır. 17 farklı doğrusal olmayan harekete sahip olan özetlerin oranı %10,15 (n=20) olmuştur. Doğrusal olmayan hareketlerin en yaygın görülenleri, sırasıyla G-Y-A-S-T, A-G-Y-S-T ve A-G-S-T olmuştur.

IV. SONUÇ

Bu çalışmada orman mühendisliği alanının sadece bir bilim dalında gerçekleştirilen lisansüstü tez özetlerinin sözbilimsel hareket çözümlemesi yapılmıştır. Bu maksatla, Hyland [20] tarafından önerilen beşli hareket düzeni temel alınmış ve yazılım yardımıyla tez özet metinlerinin içerik analizi yapılmıştır. Bu çalışmada, önceki çalışmalara benzer şekilde, tez özetlerinde de yazarların en çok amaç, yöntem ve sonuçlar hareketlerine yer verdiği, sonuçların ne anlama geldiği ile alanda neler bilindiği konusuna görece daha az yer verdiği belirlenmiştir. Buna göre, orman ekonomisi alanındaki tez yazarlarının yarısı, giriş ve tartışma hareketlerine yer vermemiş ve her ikisi de seçimlik hareket sınıfında yer almıştır. Tezlerde ulaşılan sonuçların ne anlama geldiği en sık ihmal edilen özet hareketi olmuştur. Giriş ve tartışmanın seçimlik olması durumu tüm zaman dilimlerinde ve tez türlerinde geçerlidir. Doktora öğrencileri, yüksek lisans öğrencilerinden daha fazla oranda tartışmaya yer vermişlerdir.

Özet içindeki ağırlığı en fazla olan hareket sonuçlar, en az olan ise tartışma olmuştur. Giriş hareketi tezlerin yarısında yer almasa da, toplamdaki ağırlığının yüksekliği dikkat çekmektedir. En büyük paya sahip hareket doktora tezlerinde yöntem iken, yüksek lisans tezlerinde sonuçlar olmuştur. Tezlerde en fazla bir arada bulunan hareketler amaç, yöntem ve sonuçlar iken, A-Y-S düzeni de en fazla görülen hareket düzeni olmuştur. Tüm tezlerde tam doğrusal hareket düzenine sahip tez özetlerinin oranı oldukça düşük (%15) olup, doktora tezlerinde en yüksek oranda tam doğrusal hareket düzenine yer verilmiştir.

Bu sonuçlar alanyazında sıklıkla dile getirilen araştırma yürütme ve yazmada daha tecrübeli olan doktora tez yazarlarının hareketlerin tümüne ve beklenen sırayla yer verdikleri yönündeki tezin, orman ekonomisi alanında da geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Tez özetlerinde herhangi bir harekete dâhil edilemeyen, başka bir deyişle herhangi bir amaca hizmet etmeyen bilgilere yer verilmesi, tez yazarlarının, araştırma makalesi yazarlarına kıyasla daha tecrübesiz olduğunu göstermektedir.

Bu nedenle, araştırma/tez yazımı üzerine bir dersin enstitülerde özellikle yüksek lisans öğrencilerine okutulması önerilebilir. En azından enstitü bünyesinde hazırlanan yazım rehberinde tez özetinde hangi bilgilere yer verilmesi gerektiği, sözbilimsel hareket temelli olarak ayrıntılı verilebilir. Bu çalışmanın sonuçları, orman ekonomisi ve ormancılık öncelikli olmak üzere lisansüstü ve araştırma makalesi özet yazımı konusunda yazarlara rehberlik edebilir. Gelecek çalışmalarda, hareketlerin sıklığı, ağırlıkları,

düzeni gibi özelliklerin; araştırmacıların unvanı, üniversite, bölüm, anabilim dalı, yazarların cinsiyeti/yaşı, danışmanların cinsiyeti/yaşı, vb. değişkenlere göre değişimlerini/farklarını ortaya koymak için istatistiki çözümler yapılabilir.

V. KAYNAKLAR

- [1] J. M. Swales, *Aspects of article introductions*, Ann Arbor, USA: University of Michigan Press, 2011, pp. 104.
- [2] K. N. Nwogu, "The medical research paper: Structure and functions," *English for Specific Purposes*, vol. 16, no. 2, pp. 119–138, 1997.
- [3] J. M. Swales, *Genre analysis: English in Academic and Research Settings*, Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2011, pp. 260.
- [4] B. Kanoksilapatham, "Introduction to move analysis," *Discourse on the Move: Using Corpus Analysis to Describe Discourse Structure*, Amsterdam, Holland: John Benjamins Pub., 2014, ch. 5, pp. 23–41.
- [5] R. Lorés, "On RA abstracts: from rhetorical structure to thematic organisation," *English for Specific Purposes*, vol. 23, no. 3, pp. 280–302, 2004.
- [6] W. Amnuai, "Analyses of Rhetorical Moves and Linguistic Realizations in Accounting Research Article Abstracts Published in International and Thai-Based Journals," *SAGE Open*, vol. January-March, pp. 1-9, 2019.
- [7] H. Ren and Y. Li, "A Comparison Study on the Rhetorical Moves of Abstracts in Published Research Articles and Master's Foreign-language Theses," *English Language Teaching*, vol. 4, no. 1, pp. 162-166, 2011.
- [8] S. Can, E. Karabacak, ve J. Qin, "Structure of Moves in Research Article Abstracts in Applied Linguistics," *Publications*, vol. 4, no. 3, pp. 1-16, 2016.
- [9] S. G. Abdolmalaki, H. Tan, A. N. Abdullah, S. Sharmini, and L. Geok Imm, "Introduction Chapter of Traditional and Article-based Theses: A Comparison of Rhetorical Structures and Linguistic Realisations," *GEMA Online Journal of Language Studies*, vol. 19, no. 1, pp. 116–135, 2019.
- [10] E. Cotos, S. Huffman, and S. Link, "A move/step model for methods sections: Demonstrating Rigour and Credibility," *English for Specific Purposes*, vol. 46, pp. 90–106, 2017.
- [11] M. O. Kan ve G. L. Uzun, "Türkçe Eğitimi Alanındaki Yüksek Lisans Tezlerinin Yöntem Bölümlerine İlişkin Sözbilimsel Yapı Özellikleri," *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 12, s. 1, ss. 331-343, 2016.

- [12] M. R. Hashemi and I. Gohari Moghaddam, "A Mixed Methods Genre Analysis of the Discussion Section of MMR Articles in Applied Linguistics," *Journal of Mixed Methods Research*, vol. 13, no. 2, pp. 242–260, 2019.
- [13] M. Peacock, "Communicative moves in the discussion section of research articles," *System*, vol. 30, no. 4, pp. 479–497, 2002.
- [14] H. Basturkmen, "A genre-based investigation of discussion sections of research articles in Dentistry and disciplinary variation," *Journal of English for Academic Purposes*, vol. 11, no. 2, pp. 134–144, 2012.
- [15] P. Brett, "A genre analysis of the results section of sociology articles," *English for Specific Purposes*, vol. 13, no. 1, pp. 47–59, 1994.
- [16] D. Bunton, "The structure of PhD conclusion chapters," *Journal of English for Academic Purposes*, vol. 4, no. 3, pp. 207–224, 2005.
- [17] K. Hyland, "Dissertation Acknowledgements," *Written Communication*, vol. 20, no. 3, pp. 242–268, 2003.
- [18] A. Zare-ee and Y. Hejazi, "Acknowledgement Structure in Persian and English Theses and Dissertations: A Contrastive Genre Analysis," *Arab World English Journal*, vol. 10, no. 1, pp. 347–360, 2019.
- [19] N. Rashidi and H. Meihami, "Informetrics of Scientometrics abstracts: a rhetorical move analysis of the research abstracts published in Scientometrics journal," *Scientometrics*, vol. 116, no. 3, pp. 1975–1994, 2018.
- [20] K. Hyland, *Disciplinary discourses: Social interactions in academic writing*. Ann Arbor, USA: University of Michigan Press, 2013, pp. 211.
- [21] P. D. Pho, "Research article abstracts in applied linguistics and educational technology: a study of linguistic realizations of rhetorical structure and authorial stance," *Discourse Studies*, vol. 10, no. 2, pp. 231–250, 2008.
- [22] B. Kanoksilapatham, "Rhetorical structure of biochemistry research articles," *English for Specific Purposes*, vol. 24, no. 3, pp. 269–292, 2005.
- [23] A. Zand-Moghaddam and H. Meihami, "A Rhetorical Move Analysis of TEFL Thesis Abstracts: The Case of Allameh Tabataba'i University," *Issues in Language Teaching*, vol. 5, no. 1, pp. 1–23, 2016.
- [24] N. A. G. Al-Zubaidi, "Analyzing the Rhetorical Structure of Linguistics Dissertation Abstracts Written by Iraqi EFL Graduates," *Journal of the College of Education for Human Sciences-Ibn Rushd-University of Baghdad*, vol. 2, no. 204, pp. 1–32, 2013.
- [25] D. A. S. El-Dakhs, "Why are abstracts in PhD theses and research articles different? A genre-specific perspective," *Journal of English for Academic Purposes*, vol. 36, pp. 48–60, 2018.